پەندی پێشینانی کوردی

* خورشید رشید *

سەرتایی پەیدابوونی هەموو ئەدەبێکی جیهان بریتی‌یە لە فۆلکلۆر ، وەك‌دەزانین ئادەمێزاد ماوەیەکی دوورو درێژی لە ژیان‌دا بریوە بێ ئەوەی بزانێت خوێندن ونووسین چی‌یە . بەلآم ڕۆژ بەڕۆژ ئادەمیزاد لە ژیان‌دا پلەی بڕیوە وپێشکەوتووە وشتی نوی فێربووە . هەر پێویستی ژیان وای لێکردووە زۆر شت دابێنێت هەتا وەکو پێویستێکەی خۆی پێ بە ئانجام بکەێنێ . هەروەها ئادەمیزاد لە سەرەتایی ژیانی یەوە ، بەچەند قوناغێك دا تێپەڕیوەو لەهەر قۆناغیك دا پلە یەك لە ژیان دا پێشکەوتووە، لە دەوری ڕاوچێتی‌دا کە ئەم دەورە لە مێژوو دا پێی‌دەوترێ دەوری (کۆکردونەوەی خواردن) لەم دەورەدا ئادەمیزاد وەك دڕندە ژیاوە دووربووە لە ژیانی خێزان‌و نیشت جێی لەم ماوەیەدا تەنها پشتی بەهێزو توانای خۆی بەستوە کەسی بەهاوبەشی خۆی نەکردووە لە ژیان دا . بەلآم دوای ئەوەی تووشی مەترسی بووە لە ژیان دا چونکە زۆرجار لە کاتی ڕاوکردن‌دا کە گەشتی کردووە بەناو جەنگالە چڕەکان دا ، توشی دڕندەی لەخۆی بەهێزتر بووە یا خود کاتی وابووە تووشی کۆمەلێك درندە بووە بەتەنها نەیتوانیوە بەرەنگاریان بێت لەم کاتەدا بیری لەوەکردووەتەوە کە بەکۆمەل بۆ ڕاوکردن دەربچن بێ‌گومان لە نێوانیان دا جۆرە گفت‌وگۆیەك هەبووە ئەگەر رەمز یا خود وێنەی شتەکە بوبێت توانیویانە لەیەکتر بگەن دوای ئەوەی ئادەمیزاد ماوەیەکی تری بڕیوە لە ژیان . هەتا گەیشتووەتە دەوری کشت‌وکال ونیشتەجێ بوون و پێکهێنانی خیزان

بەختیوکردنی ئاژال لەم دەورە دا ژیانی باشتربووە لە لەوەی پێشووی زمانە کەیشی رێكوپێك ربووە لەوەی پێشووی ئەو هاوارو ڕیرکە ژبرکەی ئادەمیزاد کە دەربڕیوە لە کاتی خۆش وناخۆشی دا کە لاسایی دەنگەکانی سروشتی کردووەتەوە بریتی بووە لە سەرەتایی ئەدەبەکەی بەڵام لە دوای ئەوەی ئادەمیزاد لە ژیان دا پێشکەوتوو . ئەدەبەکەشی شان بە شانی هاتووە چونکە ئەدەب بەستراوە بە گۆڕانی کۆمەڵەکەوە ، ئەم ئەدەبە ساوێلەکەیەی ئادەمیزادی کۆن بووەتە سەرگوزەشتەی نەوەکانی پاش خۆیان کەبە شەوان لەگوێی ئاگردانەکانیان دانیشتوون بەسەرهاتی باوباپیریانیان گێراوەتەوە ئەمەوە چیرۆکو سەرگوزەشتە هاتووەتە ناوەوە نەتەوەی کوردیش سەرەتایی ژیانی هەر بەم جۆرە دەستی پێکردووە وەئەو پلانەی ئادەمیزاد لە کون دا بڕیویتی ئادەمیزاد لە کۆن دا بڕیویتی ئادەمیزادی کوردیش بڕیویتی وەئەدەبەکەیشی شان بەشانی گۆڕانی ژیانی خۆی هاتووە لە سەرەتاوە بریتی بووە لە چەند ووشەیەکی پچر پچر پێك هاتووە لە دوای دا وەك ژیانی نەتەوەی کورد رێكوپێك تربوون زمان وئەدەبەکەیشی دەستەی بە خۆیا هێناوەو باشتر بووە لە وەی پێشووی . ئەبینن لە سەرەتاوە ئادەمیزادی کورد ئەدەبەکەی بریتی بووە لە شیعر چونکە روونە لە پێشهەموو شتێك دامرۆڤ هەست بە ویژدان دەکات وەهۆنراوەیش ئاوێنەی دەربڕینی ئەو هەستەی بووە ، ئەعبیری لەبیروباوەری کردووەتەوە بە هۆی ئەو ئاوازە مۆسیقایەوە کە لە ناو ووشەکانی دا بووە وە لە چەند دێرێکی کورت پێکهاتووە توانیویتی بە ئاسانی لە بەری بکات . وەهەر لە بەرئەوەش ئەبینین کە کاتێك خوێندن نووسینی عێراقی کۆن دۆزرایەوە لە لایەن سۆمەرێکانەوە کورد هەر بایەخی بە شیعرو فۆلکلۆر داوە وەك . پەندی پێشینیان وقسەی نەستەقو گۆرانی میللی لای نەکردووەتەوە بەلای هونەری پەخشان کە زمانی ژیرەیە چونکە لەو سەردەمە کۆنە پێویستێکی ئەوتۆی نەبوو بەنووسینی درێژکە بەشێوەی پەخشان بینوسێت ؛ پەخشان پەرەدەسەنێتو کە باری کۆمەلایەتی وئابوری وسیاسی وفراوان بێت ئەو کاتە شیعر ناتوانێت چارەسەری ئەمانە بکات تەنها پەخشان نەبێت . وەهۆیەکی ئەوە زۆرتر حەزیان لە شیعرو وپەندی پێشینیان کردووە چونکە توانیویانە لەبەری بکەن ئەمە کورتەیەك بو لە ژیانو بەسەرهاتی ئادەمیزادی کۆن وچۆن ئەدەبەکەی دەستی پێکردووە . جۆرە ئەدەبێکی هەبووە ئێستاش ئەگەرێینەوە سەرباسەکەی خۆمان کە (پەندی پێشینیان)ە وەك سەرەتایی ئەم باسەدا گوتمان سەرەتایی پەیدابوونی هەموو ئەدەبێکی جیهان بریتییە لە فۆلکلۆر .

کوردیش وەك هەموو نەتەوەیەکی ئەم جیهانە نەتەوەیەو خاوەنی زمانی تایبەتی خۆیەتی . خاوەنی کەلپورێکی زۆر دەولەمەندە ئەویش فۆلکلورە بە هەموو بەشەکانییەوە ئەم سامانە بە نرخە لە بەرەبەیانی مێژووەوە شان بەشانی نەتەوەی کورد هاتووەو لقی زۆر لێبووەتەوە وەئەم سامانە بە نرخە یەکێکە لە عەنعەناتی میللەتی کورد ئەوە لە چونکە ئەدەبی نووسراوی هەر میللەتێك لەسەر فۆلکلۆر دامەزراوە چ شاعیربێت چ نووسەر بۆ بەهێز کردنی نووسینەکەی و رازانەوەی دەبێت سوود لە فۆلکلۆر وەربگرێت ؛ چونکە سەرچاوەیەکی دەولەمەندە هەموو کاتێك شان بەشانی ئەدەبی نووسراو دەروات . وەك نووسەری بەناوبانگی رووسی مەکسیم گۆرکی دەڵێت : (ئەگەر بتەوێ ئەدەبێکی نەمری بەنرخ بهێنیتە بەرهەم دەبێت لەسەر سامانی فۆلکلۆر دایمەزرێنی وسوود لە هەموو بەشەکانی فۆلکلۆر وەربگریت چونکە دەولەمەندترین سامانە بۆ پێگەیاندی ئەدەبێکی بەرز) . وەلە فۆلکلۆریش دا پەندی پێشینیانو قسەی نەستەق بە کۆنترین دادەنرێت پەندیپێشینان. لە هەر ناوچەیەکی کوردستان ناوێکی تایبەتی هەیە بۆ وێنە . کوردی عێراق (پەندی پێشینیان ، مەسەلەی پێشینیان ، بێژو پەند)ی پێ دەڵێن . کەچی کوردەکانی تورکیاو ئەرمنستانو جورجیای یەکێتی سۆڤیەت (قسەی باڤان) یاخود (مەسەلەو مەتەلۆکی) پێدەبێژن . پەندی پێشنیان بریتییە لە چەند ووتەیەکی کورت پێکەوە بەستراون واتایەکی بەرزیان تێدایە باسی باری کۆمەلایەتیو ئابووریو خورەوشتو جۆری ژیانی میللەتی کورد دەکات. ئەم پەندانەش پاش ماوەیەکی میللییە ، کە خاوەنەکەی میللەت خۆیەتی واتا لە سەرچاوەی نەتەوەی کورد خۆیەوە هەڵقولاوە ، وەهەر ئەم گشتییەش لە قسەی نەستەق جودای کاتەوە . چونکە قسەی نەستەق بە زۆری خاوەنەکەی دیارە.

پەندی پێشینیان بەواتای عیبرەتو ئامۆژگاری دێت . وەئەم پەندانەشی لە ئەنجامی تاقی کردنەوەیەکی دوورو درێژی میللەتی کوردەوە هاتووە ؛ کە تاچ رادەیەك ساردو گەرمیو خۆشو ناخۆشیان لەژیاندا بینیوە وە یاخود کەوتوونەتە ژێر دەسەلاتی رژێمەکەوە وەلە ژێرسایەی دا توشی جورەها دەردەسەری بوونە هەروەها بەهۆی باری ژیانی هەمە جۆرەیانەوە بە تاقیکردنەوەیەکی سەختی ژیان دا تێپەریون کە تیایان دا خاوەن بیری تیژو وریا هەلکەوتووە بۆ ئەو بارەی تێدا ژیاونو توشی رووداوی زۆر بوونە هاتووە ، بۆ هەر رووداوێك کە لە کۆمەلەکەی دا رووی داوە پەندێکی بۆ هەلداوە ، لە دوای ئەوەی هەر کارەساتێك یا خود رووداوێکیان توش هاتبێت لە تۆزی ئاشنایەتی لەگەل ئەوەی پێشوودا هەبووبێت ؛ ئەو ئەو پەندەیان بە سەردا ووتووە . پەندی پێشینان میراتی هەموو نەتەوەی کورد بە ووردی سەرنج لەم پەندانە نەخوێندەوار ، ئەگەر خوێندەواری کورد بە ووردی سرنج لەم پەندانە بدات بۆی دەردەکەوێت کە لەرستەیەکی زۆر کورت دا چەند واتایەکی جوانو پر مانا دەبینێت . وەك لەم پەندەی خوارەوە کە بۆ وێنە هێنامانەتەوە . کە دەلێت : گویا کابرایەك لە بەهارێك دا دەچێت بۆ لای ئاشنایەکی کە خزمەتێکی زۆری دەکەن ، بەلام لە بەهارێك تردا رێی دەکەوێتە هەمان هەوارگەی پارئەمجارە بەپێچەوانەی جاری پێشوو دەبێت ئەو خزمەتەی بەهاری رابووردووی ناکەن ، ئەمیش لە ئەنجام دا دوای بیر کردنەوەیەکی قوول ئەم پەندەی بۆ هەلداوە ؛ کە هەوار هەر هەوارەی پێشووە .

بەلام بەهارەکەی گۆراوە . هەر پەندێك مێژوو سەرگوزەشتەی تایبەتی خۆی هەیە ، چونکە بەبێ هۆ نەوتراوە ، ئەم پەندانەش وەك ئاوێنە باری ژیان و چۆنێی ژیان میللەت پیشان دەدات . بەلام نازانرێت ئەم پەندانە لە چ ناوچەیەکی کوردەواری ووتراوە نە چ سەردەمێك دا ووتراوە ، هۆی ووتنەکەی چی بووە . ئەمەش یەکێکە لەو ناتەواوی‌یەی لە پەندی پێشینان داهەیە ئەمەش ئەگەرێتەوە بۆ هەول نەدانی خۆمانو خۆماندو نەکردن ونەگەران بە دوای سەرگوزەشتەی ئەو ناوچانەی کە پەندەکانی تێدا ووتراون . ئەگەر بووایە سەرگوزەشتەی ئەم پەندانە بزانرایە ، ئەوە مانای وابوو ئەم پەندانە وەك دیاردەیەکی مێژوویی باری ژیانی نەتەوەی کوردی بە جوانی تێدا دەردەکەوت . یەکێك لە تایبەتی‌یەکانی پەندی پێشینیان ئەوەیە کەبیرو واتایەکی بەرز دەدات بە دەستەوە وەگەل بەباشی لێی تێ دەگەن . بەلام لە قسەی ئەستەق دا وانی‌یە ، واتاکەی بەرروونی دەرناکەوێت جاری واهەیە لە شێوەی درکە یاخود خوازە دێت . بەلام ئەگەر بمانەوێت مەبەستەکەی روون بکەینەوە ؛ بەم شێوەی خوارەور دەبێت :

(کلۆلەی کەوتە لێژی کەس خاسی پێ نایێژێ)

وەك ووتمان ئەم پەندانە بریتین لە چەند ووتەیەکی کورت بەلام واتاو بیرێکی زۆر تێدایە ، ئەگەر لەمە درێژ تر ببوایە ئەوە دەچووە سەر شێوەی مەتەلو چیرۆك لە پەند دەردەچوو . ئەم پەندانە بەهۆی ئەو بیرو واتاو ئاوازەی کە لە روشەکانی دا هەیە جیای دەکاتەو نە قسەی ئاسایی ، جا هەمانە پەند لە شێوەی هۆنراوە کە وەزنو قافیەی تێدایە وەك ئەم پەندەی خوارەوە :

(هەتا هاتم بوو هەر هات هاتم بوو
کە نەهاتم بوو رووی زوولماتم بوو)

هەمانە تەنها دارێژراوە بە قافیە بەلام وەزنی تەواوی نی‌یە ، وەك :

(لە جێی شابازان کوڕ کوڕە وازان)

وەهەمانە لە شێوەی رستەدا کە زۆربەی پەندەکان لەم شێوەیەن ، وەك : **(چەم بێ چەقل نابێ)** ، هەمانیشە لە شێوەی پرسیارو وەلام ، وەك : **(کوڕ چیت ئەوێ ؟ دوو چاوی ساغ)** ئەم پەندانە هەر ئەو کۆمەلە نەخوێندەوارەیە کە لە دێرە زمانەوە پارستوویە وەلە ئەنجامی تێکەل بوونیان بە کاروباری رۆژانەوە ئەو کۆسپو تەگەرەیەی کە هاتووەتە رێگایان لە ژیان دا لە ژیان دا توانیویانە بەو بیرە ساکارو ووردەی خۆیان عیبرەت و ئامۆژگاری لە ژیان وەرگرت، پەندێکی بۆ نهێنەوە تاوەکو ببێتە یاسایەك بۆ نەوەکانی پاش خۆیان کە عیبرەتی لێ وەرگرنو پەیرەوی بکەن ، هەر لەبەر ئەمەش ئەبینین ئەم پەندانە زۆرتر لە نا خوێندەوارەکاندا بلاوە بە تایبەتی لە لادێکان وا هە کەسێکیان بدوێنی چ پیاو بێت ئافرەت لەناو قسەکانی دا چەند پەندێکت بۆ دەهێنێتەوە بۆ بتەوکردن وسەلماندی قسەکەی . وەلە ووتارەمان دا چەند تەعریفێك دەخین بەرچاوی خوێنەواران هی ئەوانە؛ کە تا ئێستا لەسەر پەندی پێشینیا نووسیویانە وتەعریفیان کردووە

مامۆستا عەلادین سجادی بەم شێوەیە تعریفی پەندەکانی کردووە ، **(پەندی پێشینیان عیبارەتن لە چەند قسەیەکی کورتی کوردی پێکەوە نووسراون مەعنایەکی بەرزیان تێدایە ، لە زەمانێکی زۆر کۆنەوە کەوتووەتە سەر زمانی کوردی ، چۆنیتی ژیانو رەوشتو بیرو بلوەریان چ لە بارەی سیاسیو کۆمەلایەتی ، چ لە بارەی رەوشتی خێزانو کەینوبەینی تێکرایی ، چ لە بارەی دەولەمەندی و هەژاری پایەی دونیایی دا پیشان ئەدەن) .**

مامۆستا شێخ محەمەدی خال بەم جۆرە تەعریفی کردووە ، دەلێت **(پەندی پێشینیان ووتارێکی کورتی رێكو پێكو جوانی بەتامی بە تەوژمی بەتینی کاری گەری کەلە دلو دەروونێکی ئاوەدانی ئاگاداری پێشینیانەوە هاتووەتە دەرەوە لەپاش بەراووردو تاقیکردنەوەیەکی دوورو ودرێژ پەندی پێشنیان کەلەپوورێکی ئەدەبیە باو باپیرمان لە هەزار ساڵەوە بۆیان بەجێ هێشتوویی .)**

لە کتێبی (قسەی ـ نەستەقو پەندی پێشینیانی نەتەوەکانی رۆژهەلات دا) کە لە لایەن (قەنانی کوردۆ) وەگوراوەتە سەر زمانی روسی بەم جۆرە باسی پەندی پێشینیانی کوردی دەکات ، **(یەکێکە لە هونەرەکانی خەلك ، بەبێ ئەوەی نووسرابێتەوە ووتەیەکی کورتە بە زۆری کێشو قافیەی تیادایە)**

ئەم پەندا لەوانەیە دوای ئەوەی کورد لە دەوری کۆچەرایەتییەوە گەیشتووەتە دەوری نیشتەجێ بوون ودەستکردن بە کشتوکالو ئاژەل بە خێوکردن پێكهێنانی ژیانی خێزانی رووی دابێت ؛ کە کەوتووەتە ناو شارستانێتییەوە گیروگرفتی زۆرتربووە لە سەردەمەکەی پێشووی وەلە هەمان کات دا کەوتووەتە ژێر سایەی رژیمەوەی دەرەبەگایەتی بێت . وەبە درێژایی ئەو چەرخانە میللەتی کورد زۆر گیروگرفت هاتووەتە رێگای وەلە سەردەمی ئەوان دا وەك ئیستا نەبووە کە هونەری پەخشان پەرەی سەندووە تاوەك ئیستا بیرو باوەری خۆیان لە شێوەی ووتار دا دەربېرن . لە بەر ئەوەی ناچار بووە بەم ووتە کورتانە کەپێی دەلێن پەند ، بیرو باوەرو زروفی مەوزوعیو واقیعی سەردەمەکەی خۆیان بە جوانی تێدا تۆمار بکەن .

پەندی پێشینیان وەك هۆنراوە بایەخی پێدراوە لە ناو میللەتی کوردا وەشان بەشانی هۆنراوە رۆیشتووە ، چونکە ئەو سۆزو ئەندێشەیە کە لە هۆنراوەدا هەبووە لەمەش دا هەبووە ؛ هۆنراوە زۆرتر کاری کردووەتە سەر هەستی میللەتەکە بەلام ئەم زۆرتر کاری کردووکە سەر بیرو باوەریانو ووریایانی کردووەتە وەلە ژیان دا ، لە پەندی پێشینیان دا زۆر بە مەبەستی واتاو حیکایەت دی . ئیستایش دێنە سەر ئەوەی بزانین تا ئێستا کێ دەربارەی پەندەکان نووسیویەتی چ بە شێوەی پەرتووك وەچ بەشێوەیو وتار لە گۆڤارەکان دا . وەك ئاشکرایە باسکردن ولێکۆلینەوە لە سەر ئەم بەشە مێژوویەکی کۆنی نییە وەك بابەتەکانی ئەدەب دەستپێکردنو لێکۆلینەوە لە سەر پەندی پێشینیان دەگەرێتەوە بۆ ناوەراستی سەدەی بیستەم وەلەپیشان دا لەلایەن رۆژهەلات ناسەکانی ئەورویاوە دەستی پێکردووە . ئەویش لە رێگای ئەو ئەرکانەدە کە حکومەتەکەیان پییانی سپاردبوو لە ناوچەکانی کوردستان دا لە پال کارەکەی خۆیان دا کۆمەلێك تیکستی فۆلکلۆری کوردیان کۆکردووەتەوە یەکێك لەو بەرهەمە فۆلکلوریانە پەندی پێشینیانە . ئەمەش ئەو رۆژهەلات ناسانەن کە بە شێوەی کتێب باسی پەندی پێشینیان کردووە :ـ

ـ کتێبەکەی (لێرح) لە سالی ١٨٥٧ ، بە زمانی ئەلمانیو رووسی .

ـ کتێبەکەی (ژابا) لە سالی ١٨٦٠ ، بە زمانی فەرەنسی .

ـ کتێبەکەی (پریم) و (سوتین) لە سالی ١٨٨٧ . بە ئەلمانی .

ـ کتێبەکەی (ئۆسکارمان) لە سالی ١٩٠٤ . بە ئەلمانی .

ـ کتێبەکەی (هۆگۆ ماکاشی) لە سالی ١٩٢٦ . بە ئەلمانی .

ئەمانەی سەرەوە ئەو رۆژهەلات ناسانە بوون کە باسی پەندی پشینیان کرددوە .

وەلە نووسەرانی خۆمانیش چ بە لێکۆلینەوە یاخود لە شێوەی کۆکردنەوەو لەسەر نووسیی ئەمانەی خوارەوەن :

ـ مامۆستا (ئیسماعیل حەقی شاوەیس) کە بۆ یەکەم جار کۆمەلی پەندی پێشینیان کۆکردووەتەوە وبە پێی ناوەرۆکی پەندەکە جیایانی کردووەتەوە لە سالی ١٩٢٣ لە چاپخانەی (ئەیتام) لە بەغدا لە چاپی داوە کە ٦١٣ پەندە .

ـ (هەزارە بێژو پەند) لە لایەن مامۆستا (مەعروف چیاوك)ەوە کۆکراوەتەوە وەلە چاپخانەی (نجاح) لە بەغدا لە سالی ١٩٣٨ لە چاپ دراوە . ئەمیش بریتییە لە هەزار پەند ، وەلە گۆڤاری گەلاوێژ دا ناو بە ناو ٩٣٢ پەند چاپ کراوە . هەروەها لە گۆڤاری دەنگی گێتی تازەو دیاری لاوانیشدا ١٥٠ پەندیك لە چاپ دراوە .

– جگەرخوێن (گوتنا پێشنینا) شام ١٩٥٧ .

– شێخ محەمەدی خاڵ (پەندی پێشنیان) چاپخانەی مەعاریف بەغدا ساڵی ١٩٥٧ کە بریتی یە لە (١٣١١) پەند ، وەلە ساڵی ١٩٧١ یشدا هەمان کتێبی بۆ جاری دووەم وەبە شێوەیەکی فراوان تر لەوەی پێشوو لە چاپی داوە ، ژمارەی پەندەکانی چاپی دووەم کەیشتووەتە (٣٨٩٣) پەند وەبە ئەلفوبێی عەرەبی ریزیانی کردووە وەلە بەراوێزا لە هەندێکیان دوواە .

– شاعیری مەزن خوالێ خۆشبوو حاجی تۆفیق (پیرەمێرد) کۆمەڵێ لە پەندی پێشینیانی لە شێوەی شیعر هۆنیوەتەوە وەختی خۆی لە چاپخانەی (ژین) لە چاپی داوە . لەوانەی کە بە شێوەی ووتار لە گۆڤارە کوردی یەکان دا لە پەندی پێشنیان دواوون .

– جەمال بابان ، گۆڤاری (دەفتەری کوردەوازی) ژمارە دل ئەوانەی کە کتێبیان دەربارەی ئەدەبی کوردی نووسیوە ولە کتێبەکانیانە باسی پەندی پێشنینیان کردووە :

– عەلادین سجادی (مێژووی ئەدەبی کوردی)١ ١٩٧ .

– عز الدین مصطفی رسول (لێکۆلینەوە لە فۆلکلۆری کوردی) . لەو کوردانەی کە لە دەرەوی عێراق دەربارەی پەندی پێشنینیان نووسیویانە لە ساڵی ١٩٥٧ لە بەریفانی بابتەختی کۆماری ئەرمنستانی سۆڤیەت کتێبێك دەرچوو بەناو نیشان (فۆلکلۆرا کورمانجا) کە حاجی جندی نووسیویەتی و ئامادەی کردووە .

وەك لە ووتارەکەمان دا روومان کردووە ئەم پەندانە بریتی بوون لە دەربڕی باری کۆمەڵایەت وسیاسی ، ئابوری وژیانی خێزانی نەتەوەی کوردمان ، هەر لەبەر ئەوەیش ئەبینین هەر کۆمەلە پەندێك بۆ بارێك لەم بارانەی ژیان ووتراون وا ئێمەش لە خوارەوە بە پێی مەبەستی پەندەکاندا بەشی دەکەین :

– پەندە ئاینی یەکان :

– خوا کڵاوی بۆ بەڕوو کردووە.

– خوا لە سولتان مەحموود گەورە ترە .

– کەسی بێ کەسان خوایە .

– پەندە نیشتمانی یەکان

– دار پوازی لە خۆی نەبێ نا قلیشێ .

– بەرد لە جێی خۆی سەنگینە .

– پشتم سەفین بێت پف لە ئاسنیش ئەکەم .

– ئەگەر زاڵ نەبێ ، بەستەزمان نەبێ .

– دوژمنی خۆی بە شکر ئەخنکێنێ .

– پەندە ئابووری یەکان

– کاسەی پیر ئاشتی ماڵە .

– هەتا هاتم بوو هەر هات هاتم بوو ، کە نەهاتم بوو پووی زوڵماتم بوو .

– تەرز کۆن ئەبێ ، نافەوتێ .

– ماڵی خۆ نەخۆر بۆ چەکمە بۆر .

– پەندە کۆمەلایەتی یەکان

– بەفیکە مار لە کون دێتەدەر .

– چەپلە بە دەستێ لێ نادرێ .

– گۆشتی بۆ تۆ ئێسقانی بۆ من .

– ژنیش هەیە وژانیش هەیە .

– هەر عەقلە لە خەسارێك .

سەرچاوەکان

– دەفتەری کوردەواری ، ژمارە (١) کانوونی دووەمی ١٩٧٠ .

– گۆڤاری کۆری زانیاری کورد بەرگی چوارەم ، ١٩٧٦ .

– عزەدین مستەفا رەسوول \ لێکۆلینەوە لە فۆلکلۆری کوردی .

– عەلادین سجادی مێژووی ئەدەبی کوردی . چاپی دووەم ، ١٩٧١ بەغدا .

– شێخ محەمەدی خاڵ\ پەندی پێشنینان . چاپخانەی کامەرانی ١٩٧١ چاپی دووەم .

– دەقەکانی ئەدەبی کوردی عەلادین سجادی ، لە چاپکراوەکانی کۆری – زانیاری کورد ، ١٩٧٨ .

قوتابخانە میللی یەکان چەند دەرفەتێکی نوێی شۆڕش بەسەرکردایەتی سەرۆکی تێکۆشەر صدام حسین بەدیهێناون